

UNDERSVINGSPLAN DEL- OG SLUTMÅL DANSK 1. - 9. KLASSE

Formålet med undervisningen i dansk er at oplive, udvikle og fremme elevernes forståelse for sproget, som det væsentligste middel til at knytte os sammen i forskellige personlige, kulturelle, historiske og politisk/socialt fællesskaber. Sproget er en væsentlig udtryksform, når vi vil beskrive såvel den åndelige/poetiske som den materielle/historiske virkelighed i os og omkring os. Undervisningen skal tale til elevernes følelser og fantasi, og den skal vække deres interesse og engagement, så de finder glæde ved at udtrykke sig sprogligt. Den skal give dem mod og evne til at formulere sig om deres liv, drømme og tanker i samtale og fortælling. Endvidere gennem lytten, læsning, iagttagelse og skriftlig formulering at give dem redskaber til analyse, kontakt og kommunikation samt forsøge at klargøre menneskelivets grundvilkår i et alsidigt og nuanceret sprogligt samspil med andre. Undervisningen i dansk omfatter både fiktion og fakta: det fortryllende, det fantastiske, det mystiske og eventyrlige, det socialrealistiske og det faktuelle for dermed at klargøre for eleverne, hvor mangfoldigt og omfattende menneskelivet og verden er. Undervisningen skal gennem oplevelse og læsning af fortidens og vor egen tids litteratur styrke elevernes forståelse af sig selv som en del af en dansk og international sammenhæng. Danskundervisningen skal bygge på æstetisk, etisk og historisk forståelse. Derfor har undervisningen endvidere til formål at medvirke til elevernes personlighedsudvikling ved at pege på vekselvirkningen mellem sprog og virkelighed og mellem individ og fællesskab. Undervisningen skal give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab.

1. klasse

Tegning og maling er en vigtig forberedelse til arbejdet med bogstaverne. Hånden har der igennem fået øvelse i at forme en linje eller en figur. Bogstaverne skal blive til, skabes ét for ét, og her skal barnet være en aktiv deltager. Konsonanterne tager deres udgangspunkt i noget ydre i verden, og deres former fremkommer ved, at billeder af disse ting forvandles til bogstaver. Vokalerne tager deres udgangspunkt i noget indre hos mennesket, en sindsstemning. Denne impulserer en bevægelse i mennesket, som leder frem til vokalens lyd og form.

Vejen til hvert bogstav skal indeholde en oplevelse. Det kan det blive til, når barnet har deltaget i tilblivelsen. Når det f.eks. har set, hvordan "Bjørnen brummer barsk og brun...." bliver til B, eller "Kongen kæmper kækt...." bliver til K.

Snart bliver bogstaver til ord, til skrift. Menneskehedens egen lange vandring

fra ordets lyde til skrifttegnene har fået en slags afspejling i barnets indlæring. Der forekommer stort set ikke andre læseøvelser end det, barnet selv har skrevet. De fleste kan ved slutningen af første klasse lydlæse enkelte ord. De behersker de store trykte bogstaver.

Delmål efter 1.kl.

Det impressive sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udvikle fantasi og følelse
- udvikle de billeddannende evner
- udvikle sansen for det levende ord

Det ekspressive sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kunne genfortælle en historie
- kunne udtrykke det, som har gjort indtryk
- genfortælle egne oplevelser
- udtrykke et motiv fra en fortalt historie i maling og tegning

Skrivning – Læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende og beherske de store trykte bogstavers form og lyd med baggrund i "billede til bogstav"-processen
- skrive enkelte ord
- lydlæse enkelte ord

2. klasse

Eleverne lærer de små trykte bogstaver gennem forvandling af de store. Skrivningen går nu videre med at skrive enkle tekster, som f.eks. er hentet fra fortællestoffet. Eleverne dels tegner og dels skriver bogstaverne, og der lægges vægt på rigtig skriveretning, således at overgangen til sammenhængende skrift kan gå let.

Læseøvelser bliver en naturlig fortsættelse af skrivningen. Med baggrund i fortællestoffet laver eleverne deres egne arbejdshæfter, som således kommer til at danne udgangspunkt for både skrive- og læseøvelser. Samtidig med at børnene så småt lærer at skrive og læse, må ordene ikke fratages deres "magiske" egenskaber (eks.: "simsalabim og "killi milli maxi"). Børnene skal ikke plages med retskrivningens pedanteri, men gives mulighed for at kunne opleve glæde ved at bruge sproget.

I slutningen af 2. klasse har mange elever "rent teknisk" lært sig at læse og skrive. De fleste vil også kunne skrive ord, de hører, eller lave enkle tekster på egen hånd.

Delmål efter 2.kl

Det impressive sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udvikle følelsen af slægtskab med naturen
- udvikle indsigten i forskellige menneskelige egenskaber
- kunne fornemme den menneskelige spændvidde

Det ekspressive sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- genfortælle en historie og samtale om den
- genfortælle egne oplevelser for klassen
- udtrykke sig i malede billeder med et bevidst farvevalg

Skrivning – Læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende de små trykte bogstavers form, skriveretning og lyd
- skrive enkle ord og tekster efter lydmetoden
- læse enkle selvskrævede tekster

3. klasse

Børnene øver sig fortsat i at formulere tekster selvstændigt. Det meste, barnet skriver på dette alderstrin, er hentet fra fortællestoffet. Saftigt og livfuldt, monumentalt eller humoristisk - sproget skal være dækkende, og det skal være rigt. Her, som på alle trin, skal sproglig glæde stå centralt. At skabe sprog er stadig uendelig meget vigtigere end at kunne retskrivningsfinesser. Men også dette får fra nu af sin tilmålte plads. Der er også små glimt af grammatik i undervisningen.

Læsning øves nu ihærdigt. For mange tager det tid at blive en god læser og endnu længere tid at blive en god højtleser. Men bøgernes verden skal, for dem alle, blive en skat, som skolen må åbne elevernes øjne for. Nogle børn må kæmpe for at lære at læse. Undervisningen må lægges tilrette således, at disse børn bevarer den bedst mulige optimisme i denne stræben. De må have ekstra hjælp eller opfølgning, også fra hjemmet.

Delmål efter 3.kl.

Sprog, litteratur

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende menneskelivet og dets grundliggende realiteter gennem ældre nordisk litteratur
- kende vor kulturs grundpiller gennem fortællinger fra "Det gamle Testamente"
- udvikle evnen til at se livets moralske dilemmaer
- kunne sætte egne oplevelser ind i den rette sammenhæng
- udtrykke sig mundtligt i fortælling af egne oplevelser for klassen
- lytte til andres genfortællinger og fortællinger

Skrivning – Læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vise sikkert kendskab til bogstavernes form, lyd og kombinatorik
- formulere små skriftlige tekster
- gengive en handling i et malet billede
- stave til lydrette og hyppigt forekommende ord i egne tekster
- kende til den første grammatik
- læse forberedte stykker op fra egne eller kendte tekster
- lytte til andres oplæsning af tekster

4. klasse

I løbet af 4. klasse begynder eleverne at skrive sammenhængende håndskrift: skråskrift. Fyldepen er for mange et redskab med en ideel "modstand", noget som f.eks. kuglepenen ikke yder. Dette er begyndelsen på en lang vej, hvor målet er at hjælpe eleverne til en smuk og personlig håndskrift. Kunsten at skrive øves flittigt. På dette trin er sproget begyndt at blive helt centralt i fordøjelsen af lærestoffet, og der skrives "stile", måske digte, om fortællestoffet fra hovedfag. Eleverne har noget på hjerte -en første betingelse for at skrive.

Grammatikundervisningen begynder for alvor i 4. klasse. Eventuelle erfaringer fra 3. klasse tages op, og man tager fat på et systematisk studium af verber, adjektiver og substantiver. Undervisningen må have karakter af opdagelse, en opdagelsesrejse i selve sproget. I slutningen af 4. klasse bør eleverne være sikre i ordklasserne: verber, adjektiver og substantiver og i verbernes bøjning i nutid, datid og fremtid.

Højtlæsning såvel som indenadslæsning øves. Der indføres et frilæsningsbibliotek i klassen fra ca. midten af 4. klasse. Retskrivningen bliver vigtigere, og staveord er et vigtigt øvefelt.

Den mundtlige recitation er af stor betydning. Alitterationen i de gamle nordiske kvad skaber glæde over lyde og klange i sproget.

Delmål efter 4.kl.

Sprog, litteratur

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende fortællinger fra den nordiske mytologi, heltesagn og sagaer
- udvikle glæde ved recitation
- udvikle fornemmelse for lyde og klange i sproget

Det skrevne sprog-skrivning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive fortalt stof skriftligt
- udtrykke indholdet af fortalt stof i et digt
- udtrykke et personligt budskab på skrift

- underbygge indholdet i en fortalt historie i malede billeder og farvetegninger
- skrive sammenhængende håndskrift, skråskrift
- kende til verber, adjektiver og substantiver
- forstå verbernes bøjning i tid
- følge lydregler i egen stavning
- kende og bruge enkle retstavningsregler

Det skrevne sprog-læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kunne højt læse en alderssvarende og forberedt tekst for klassen
- læse en alderssvarende tekst selvstændigt og med god indholdsforståelse
- fastholde hovedindholdet i en læst tekst

5. klasse

Meget af danskundervisningen knyttes stadig til orienteringsfagene. Herfra hentes de fleste opgaver til deres egen tekstskrivning. Helt "frie" stilopgaver venter endnu et år; men en optakt til dette er selvvalgte eller ekstra tekstopgaver, f.eks. i form af breve, dagbøger eller små stile. Teksterne til arbejdshæfterne gives fortrinsvis i form af diktater og sjældnere som afskrift fra tavlen. I grammatik kommer flere ordklasser til, og der arbejdes med verbernes bøjning i tid, substantivernes bøjning i tal og adjektivernes bøjning i grad, tal og køn.

Retskrivning bliver endnu vigtigere og øves gennem diktater.

Læsningen styrkes ved, at klassen læser en bog sammen.

Frilæsningsbiblioteket motiverer stadig til mere læsning. I recitation og digtlæsning øves stof fra den klassiske litteratur (f.eks. Illiadens og Odysseens hexametre).

Delmål efter 5.kl.

Sprog, litteratur, kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tilegne sig indsigt i de tidligste kulturperioder gennem ur-indiske, persiske, ægyptiske og græske myter og sagn
- udvikle sansen for humor og tragedie
- udvikle den reflekterende tænkning
- bruge talesproget nuanceret og klart i samtale og fremlæggelse
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i sammenhængende mundtlig form
- lytte aktivt og følge op med afklarende spørgsmål
- udvikle de sprogdannende kræfter gennem recitation af klassisk digtning

Det skrevne sprog-skrivning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive hørte fortællinger i en skriftlig sammenhængende og kronologisk form
- skrive sammenhængende om oplevelser, erfaringer, fantasi, viden og følelser
- underbygge teksters indhold med egne billeder
- skrive med grammatisk korrekte bøjningsformer
- forstå og beherske verber i aktiv og passiv form
- bruge tegnsætning som et lettende hjælpemiddel i forståelse af tekstens indhold
- beherske det fonologiske hjælpemiddel i staveprocessen
- beherske retstavning af hyppigt forekommende ikke-lydrette ord

Det skrevne sprog-læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- læse en alderssvarende, forberedt tekst højt for klassen
- fastholde det væsentlige af indholdet i en selv læst tekst
- forstå at søge oplysninger på biblioteket
- læse af egen lyst
- udvikle interessen for at søge litteratur på biblioteket

6. klasse

I 6. klasse tages skridtet fuldt ud til helt selvstændige stile. Netop den nyvundne evne til bevidst iagttagelse skal danne udgangspunkt for en helt ny og selvstændig skriveglæde. Opgaverne må komme fra elevernes eget erfaringsområde, men det er vigtigt at vejlede på forhånd. Tekster fra hovedfagstimernes fortællestof er stadig et vigtigt øvelsesmateriale, som kan bidrage til at bevare elevernes skriveglæde. Næsten alle, som har noget at skrive om, skriver friskt og godt! Nogle temaer er særlig godt egnede til digte! At sproget er smukt, er stadigvæk vigtigere, end at det er præcist. Centralt i 6. klasse står retskrivning, og denne trænes gennem systematiske øvelser og brug af ordbog.

I grammatikundervisningen gennemgås nu alle ordklasser. Kun enkelte undergrupper står tilbage til 7. klasse (f.eks. underordnede konjunktioner m.v.). Der arbejdes med verbets former, aktive som passive, adjektivernes og substantivernes bøjningsformer, hel- og ledsætninger, samt tegnsætning. De vigtigste sætningsled læres gennem en grundig periodebearbejdelse. Her er det evnen til logisk tænkning og forståelse af rent sproglige fænomener, som skal tages i brug. Dette er krævende for mange børn. Et fundament af huskereglene og fremgangsmåder bør nu sidde fast. Læsningen øves, både indenadslæsning samt oplæsning. Ud fra det læste øves spørgsmålsstillen som grundlag for samtaler, og ligeledes øves færdighed i at kunne give et referat af det læste. Gode skønlitterære forbilleder bliver efterhånden vigtige, og der kan gives antydning af stilistiske virkemidler, men uden pedanteri. Følelsen for det som er "skrevet godt" vågner hos mange. Der må lægges stor vægt på barnets evne til mundtligt at gengive, hvad det har set eller iagttaget. I nogle fag kan man give eleverne enkle opgaver, som de kan præsentere for klassen i form af foredrag o. lign. De kan også fortælle fra bøger, de har læst, for de andre i

klassen. Eleverne må lære at samtale og diskutere i klassen på en ordnet måde.

Delmål efter 6.kl

Sprog, litteratur, kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udvikle sans for retfærdighed, menneskelig kraft og styrke gennem fortælling af Roms historie
- udvikle fornemmelse for gode skønlitterære tekster
- udvikle forståelse for sproglige fænomener
- blive bevidste om stilistiske virkemidler i litteraturen
- udvikle den logiske tænkning
- bruge talesproget klart og nuanceret ved fremlæggelse og fremførelse
- bruge kropssprog og stemme som supplerende udtryksmiddel
- samtale og diskutere på en ordnet måde i klassen
- gengive egne iagttagelser mundtligt
- præsentere små foredrag eller bogreferater for klassen
- lytte aktivt og følge op med afklarende spørgsmål

Det skrevne sprog-skrivning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- skrive bevidst og iagttagende om emner fra eget erfaringsområde
- skrive refererende, beskrivende og berettende
- skrive i et frejdigt, smukt og nuanceret sprog
- uddybe det indholdsmæssige i et emne gennem tegning og maling
- gengive et temas stemning i et billede
- have bredt kendskab til forskellige retstavningsregler
- bruge ordbog og være bekendt med dens oplysninger om ordenes grammatiske forhold
- bruge nyt afsnit, sætte punktum, spørgsmålstegn og markere replikker
- have kendskab til de almindeligste ordklasser og deres bøjningsformer
- have kendskab til hel- og ledsætning
- sætte komma med baggrund i kendskabet til tegnsætningsreglerne
- skrive en sammenbundet, letlæselig og rytmisk håndskrift med passende hastighed

Det skrevne sprog-læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- læse sikkert og med passende hastighed
- læse op og gengive egne og andres tekster i dramatisk form
- fastholde det væsentlige i en tekst og der ud fra give et fyldigt referat
- stille spørgsmål til en læst tekst som grundlag for samtaler

7. klasse

Der arbejdes fortsat med selvstændig tekstformulering. Klasselæreren sørger for, at dette arbejde tilgodeses i alle hovedfagsperioder og forsøger at vække sansen for, at forskellige temaer kræver forskellige udtryksformer. Skildringen af et kemiforsøg kræver en anden saglighed end skildringen af hjerteslaget. I

de helt selvstændige stileopgaver lægges der fortsat vægt på evnen til nær og sansemættet iagttagelse. Som noget nyt nærmer man sig forsigtigt elevernes indre rum: Sproget som instrument til at skildre følelser og oplevelser af personlig art, såsom sorg, glæde, skuffelse eller vrede. Det er også vigtigt at vise, hvordan man med sproget kan udtrykke sarte følelser og nuancer. Sproget har en iboende rigdom og visdom, som ikke må gå tabt. Stemningsbeskrivelser, personkarakteristikker og foredrag er gode øvelser i denne sammenhæng. Derudover er det givtigt at arbejde med biografier i 7. klasse.

Det er vigtigt at udvikle gode læsevaner, og det gælder om at bidrage til at vække sansen for litteraturens verden. Små oplæg fra lærerens side kan være nyttige, men endnu er der ingen systematisk undervisning hverken i litteraturhistorie eller genrelære.

Det overordnede er læseglæden, og eleverne må selvsagt nu stimuleres til at læse god litteratur i fritiden, til at besøge de lokale biblioteker osv. Gennem regelmæssige øvelser sigter grammatikundervisningen i 7. klasse mod at give eleverne en samlet oversigt over både ordklasser, analyse og sætningslære. Dette øves planmæssigt gennem 7. og 8. klasse for at opnå den sikkerhed, som bl.a. er nødvendig for at mestre tegnsætningen og for at kunne anvende grammatikalske begreber i fremmedsprogene. Fremover bør indslag af svenske og norske tekster forekomme som led i formidlingen af de øvrige nordiske landes sprog og digtning.

Delmål efter 7.kl.

Sprog, litteratur, kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tilegne sig kendskab til og forståelse for individets kamp med dogmer og forestillinger gennem skildringer af banebrydende personligheder i middelalderen
- give personkarakteristikker og stemningsbilleder
- kende til norsk og svensk sprog og digtning

Det skrevne sprog-skrivning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udtrykke sig i en form, der passer til temaet
- formulere sig ud fra sansemættet iagttagelse
- kunne skildre følelser og personlige iagttagelser
- kunne udtrykke sarte følelser og nuancer
- kunne udtrykke en stemning gennem et bevidst farvevalg i en tegning
- kunne bruge forskellige tegne-/maleteknikker bevidst i illustrationer, som skal uddybe et tema
- have en samlet oversigt over ordklasserne
- beherske den grundlæggende sætningsanalyse

Det skrevne sprog-læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tilegne sig kendskab til og sans for litteraturens verden
- have gode læsevaner

- benytte biblioteket og gøre brug af dets muligheder
- kende lette norske og svenske tekster

8. klasse

Der gøres meget ud af det skriftlige arbejde. Eleverne skal lære at formulere sig smukt og sagligt, og nøjagtige og detaljerede gengivelser af et stof er af stor betydning. Et mål for enhver danskundervisning er, at sproget efterhånden bliver et personligt, kunstnerisk udtryksmiddel. Grammatik, sætningsopbygning, retskrivning og tegnsætning repeteres fortløbende. Det gælder nu - mere end nogensinde før - om at læse meget og lære at holde af god litteratur. Ved siden af det læsestof, som præsenteres i klassen, kan man lade eleverne enkeltvis lave et mundtligt referat eller resumé for klassen af en selvvalgt bog. Det er tillige en god øvelse i klar formuleringsevne, at eleverne får som opgave at holde et lille foredrag om et emne eller en person, der har relation til hovedfagsundervisningen. Vigtigt er det også, at eleverne gøres opmærksomme på stilistiske virkemidler og lærer forskellige forfattere at kende.

Litteratur, som har tjent aktuelle formål i sin tid, sociale skildringer, arbejdsange, modstandsdigte, dagbøger fra mennesker i krise (Anne Frank) osv. kan have god virkning, men også skildringer af børn og unge i fremmede miljøer og kulturer påkalder interesse. Det afgørende er at vise, at litteratur er spændende og interessant, og at den har haft betydning for samfundsudviklingen.

En vigtig opgave i 8. klasse er opførelsen af et større skuespil fra det klassiske eller moderne repertoire, Shakespeare, Ibsen, Holberg eller andre.

Delmål efter 8.kl.

Sprog, litteratur, kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tilegne sig forståelse for litteraturens betydning for samfundsudviklingen
- kende centrale historiske personers biografier
- kende til litteratur, som har tjent aktuelle formål i sin tid
- kende til litteratur, der skildrer fremmede miljøer og kulturer
- kende forskellige forfattere
- holde foredrag om et emne eller om en person for klassen
- udtrykke sig i dramatisk form ved opførelsen af et større skuespil

Det skrevne sprog-skrivning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge skriftsproget som et personligt og kunstnerisk udtryksmiddel
- formulere sig smukt og sagligt
- kunne gengive et stof nøjagtigt og detaljeret
- kunne uddybe et tema gennem egne illustrationer
- have et bredt kendskab til grammatik, sætningsopbygning, retskrivning og tegnsætning
- kende til stilistiske virkemidler

Det skrevne sprog-læsning

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge læsningen som værktøj til gode litteraturoplevelser
- udveksle erfaringer med læsning af gode bøger
- bruge forskellige læsemåder (oversigtslæsning, punktlæsning, nærlæsning) hensigtsmæssigt
- være gode indholdslæsere af alderssvarende skønlitterær og faglig læsning

9. klasse

I litteraturperioderne samt fagtimerne i dansk i 9. kl. studeres spændingsfeltet mellem tanke og følelse i tekster fra det 18. og 19. århundrede, og herved indkredses 1700-tallets rationalisme og 1800-tallets spirende romantik. Med udgangspunkt i tekster af eksempelvis Holberg undersøges satirens virkemidler, mens dele af Oehlschlägers forfatterskab kan belyse idealismen og den romantiske længsel efter sammenhæng. Som led i elevernes arbejde med denne periode udføres udførlige skriftlige opgaver af litteraturhistorisk tilsnit, men også projekter af dramatisk karakter, hvor filmmediet inddrages, kan udgøre periodens elevopgaver.

I fagtimerne i dansk repeteres den grundlæggende grammatik og sproglære, henunder ordklasser, sætningsbygning, retskrivning og tegnsætning. Den skriftlige fremstilling består på dette klassetrin af såvel bundne som frie opgaver, og især arbejdet med disposition og tekstopbygning kan betones. På lignende vis kan læsningen af kortere fiktive tekster danne baggrund for vurdering og samtale om skønlitterære forløbsstrukturer. Også billedlæsning og -fortolkning inddrages i danskundervisningen i 9. kl., en disciplin som ligeledes studeres i.f.m. hovedfagsperioden kunsthistorie. Udover maleri, grafik m.v. kan fotografier og reklamer vurderes, og kommunikationssituationen samt afsender- og modtagerforhold belyses i henhold hertil.

Delmål efter 9.kl.

Det talte sprog

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge talesproget forståeligt, klart og varieret i samtale, samarbejde og diskussion
- vælge den mundtlige genre, der passer bedst til situationen
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation
- bruge hjælpemidler, der støtter kommunikationen, og at kunne gøre sig fri af manuskript
- lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling
- fungere som mødeleder, der styrer og konkluderer
- have kendskab til norsk og svensk og være bevidst om ligheder og forskelle mellem nabosprogene

Det skrevne sprog – læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- læse sikkert og med passende hastighed i både skønlitterær og faglig læsning
- benytte varierende læsemåder afpasset efter formålet
- fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af understregning, referat, resumé og notater
- læse op og gengive egne og andres tekster i dramatisk form
- læse norske og svenske tekster

Det skrevne sprog – skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vælge den fiktive eller ikke-fiktive genre, der passer bedst til skriveformålet
- skrive sammenhængende, klart, reflekterende og forståeligt om fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen
- skrive refererende, beskrivende, berettende, kommenterende, argumenterende og reflekterende
- indsamle stof og disponere et indhold på en måde, der fremmer hensigten med kommunikationen samt styre skriveprocessen fra idé til færdig tekst
- forholde sig til formel sproglig korrekthed i egne og andres tekster
- bruge hjælpemidler i form af eksempelvis opslagslitteratur og stavekontrol på computer
- bruge nyt afsnit, sætte tegn og markere replikker i egne tekster
- gøre sig overvejelser vedrørende layout og anvendelsen af illustrationer
- skrive en læselig brugsskrift med passende hastighed
- skrive på computer med hensigtsmæssig skriveteknik
- give respons på andres tekster og modtage respons på egne tekster

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- bruge og gøre rede for sproget som middel til konfliktløsning, overtalelse, underholdning, argumentation, manipulation, formidling af viden samt sprogets poetiske funktion
- gøre rede for samspillet mellem sprog, tekst, genre, indhold og situation
- forholde sig analytisk og vurderende til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed
- vise indsigt i betydningen af sproglige virkemidler og disses anvendelse
- kende forskellige sætningstyper og sætningsled samt ordklasserne og deres funktion i sproget
- kende til sprogets udvikling og mangfoldighed
- have indsigt i litteraturens foranderlighed gennem tiderne og i, at litteraturen afspejler den tid, den er blevet til i
- vurdere og perspektivere værdier og værdiforestillinger i andres udsagn samt i tekster og andre udtryksformer fra forskellige tider
- fortolke, vurdere og perspektivere tekster og andre udtryksformer
- kende forskellige genrer og deres blandingsformer

- gøre rede for genre, kommunikationsforhold, komposition, fortælleforhold, fremstillingsform, tema, motiv, sprog og stil samt meningen i tekster m.v.
- udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i såvel enkle som mere komplekse produktioner i en form, der passer til situationen, samt i dramatisk form.

Slutmål i dansk efter 9. klassetrin

Det talte sprog:

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tale forståeligt, klart og varieret i en form, der passer til situationen
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- bruge kropssprog og stemme i en form, der passer til situationen
- bruge hjælpemidler til støtte for mundtlig fremstilling, fx tavle og overheadprojektor
- lytte aktivt og analytisk både i samtale, fortælling og ved længere mundtlig fremstilling
- lytte til norsk og svensk med forståelse.

Det skrevne sprog – læse

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- læse sikkert og med passende hastighed, med forståelse og indlevelse
- bruge forskellige læsemåder, der er afpasset læseformål, genre og medie
- fastholde det væsentlige af det læste i mundtlig og skriftlig form
- forholde sig åbent og analytisk til tekster fra forskelligartede medier
- opnå og vise indsigt i forskelligartede teksters og teksttypers egenart og virkemidler
- forstå og bruge forskellige trykte og elektroniske kildetyper (tekster, billeder og lyd) målrettet og kritisk, herunder udvælge, bearbejde og sammenfatte det væsentlige i teksten i forhold til læseformål
- læse norske og svenske tekster med forståelse.

Det skrevne sprog - skrive

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- skrive forståeligt, klart og varieret i en form, der passer til formålet
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- styre skriveprocessen fra idé til færdig tekst
- anvende og forholde sig til korrekt sprog, retstavning og tegnsætning i egne og andres tekster
- lave egne illustrationer til uddybning og understøttelse af teksten
- anvende layout så tekst og billeder understøtter kommunikationen
- skrive en læselig, personlig, rytmisk håndskrift med passende hastighed og skrive på computer med hensigtsmæssig skriveteknik
- indgå i dialog om egne og andres skriftlige fremstillinger
- fastholde det væsentlige af det, de læser, hører og ser.

Sprog, litteratur og kommunikation

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gøre rede for sproget som handlemulighed og anvende det i en form, der passer til situationen
- tilegne sig kundskaber om sprog og sprogbrug, bevidsthed og viden om sprogformer, om sproglig stil og korrekthed samt om sprogets virkemidler, funktion og opbygning
- have indsigt i sprog, teksters og forskelligartede mediers æstetik og gøre rede for samspillet mellem sprog, indhold, genre og situation
- tilegne sig kundskaber om dansk litterær og kulturel tradition og udvikling
- gøre rede for og vurdere etiske, æstetiske og historiske aspekter i tekster og andre udtryksformer
- fortolke, vurdere og perspektivere ældre og nyere dansk og udenlandsk litteratur samt sagprosa og andre udtryksformer på baggrund af såvel umiddelbar oplevelse som analytisk fordybelse
- gøre rede for litterære genrer, fremstillingsformer, fortælleteknikker og virkemidler og anvende dem i en form, der passer til situationen
- tilegne sig kundskaber om trykte og elektroniske medier, billedkunst, film og drama og udtryksformernes sprog og æstetik
- søge forskellige slags information og anvende den bevidst i en passende form